

۲۷۰ هزار نفر جمعیت دارد عرض میکنم فلان جا بچه دلیل پنج کرور است لهذا بنده پیشنهادی کنم که سه نفر داده شود.

رئیس - ده دقیقه تنفس داده خواهد شد ولی قبلا عرض میکنم که - بند روز قبل خبر کرده بودم که کمیسیون فواید عامه و کمیسیون خارجه برای دو لایحه که از وزارت خارجه فرستاده بودند منعقد شود ولی چون عده کافی نشده بود منعقد نشد و امروز از حالا اطلاع میدهم که عصری سه بغروب مانده کمیسیون منعقد میشود روز سه شنبه هم به مناسبت اینکه روز مولود اعلیحضرت همایونی است یک هیئتی باید حضور مبارک همایونی شرفیاب شود اگر مخالفی نباشد عده آن هیئت ده نفر باشد (هیئت مزبوره با قرعه ترتیب ذیل معین شد)

شریف العلماء - لسان الحکماء - وحید الملک - ضیاء الملک - ابوالقاسم میرزا - ارباب کیخسرو - آقا میرزا محمد صادق طباطبائی - حاج شیخ الرئیس عبداللطیف - آقا میرزا قاسم خان
رئیس - چون برای بعضی از نمایندگان کار مهیج پیش آمده و باید بعضی نقاط بروند این است که اگر مخالفی نباشد مجلس را ختم میکنیم و جلسه آینده را بروز پنجشنبه محول میکنیم چون روز سه شنبه عید است و مجلس نخواهد بود (مجلس دو ساعت و ربع کم قبل از ظهر ختم شد)

جلسه ۲۸۷

صورت مشروح روز ۵ شنبه ۲۹ شهر شعبان ۱۳۲۹

آقا میرزا مرتضی قلیخان نایب رئیس سه ساعت قبل از ظهر بصندلی ریاست جلوس نمودند پس از یک ربع مجلس رسماً تشکیل شد

صورت جلسه قبل را آقای میرزا ابراهیم خان قرائت کردند غائبین جلسه قبل بدون اجازه آقای دکتر امیرخان حاج وکیل الرعایا اسدالله خان - حاج امام جمعه کاشف .

غائبین با اجازه - آقا سید محمد باقر - حاج شیخ الرئیس - سعید الاطباء - آقایانیکه از وقت مقرر تأخیر نموده اند معزز الملک یکساعت آقا سید محمد رضا مساوات - دهخدا . آقا میرزا قاسمخان اعتصام الملک ۵ دقیقه آقا میرزا ابراهیم قمی ۵ دقیقه طباطبائی ۴ دقیقه

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست (اظهاری نشد)

نایب رئیس صورت مجلس تصویب شد دستور امروز بقیه قانون انتخابات و رایورت کمیسیون بودجه راجع بمعلمین خارجه است ولی معاون وزارت معارف تقاضا نموده اند که رایورت کمیسیون بودجه راجع بتجدید کتترات معلمین مقدم شود اگر مخالفی نیست مقدم بداریم .

محمد هاشم میرزا - ننده قانون انتخابات را مقدم میدانم و باید که این قانون مقدم شود

نایب رئیس - قانون انتخابات هم خوانده میشود نهایت در مقدم و مؤخر بودن آن ها حرف است .

معاون وزارت معارف - بنا بود که این لایحه کتترات معلمین خارجه روز شنبه گذشته جرح

دستور باشد و از آقای رئیس هم تقاضا کردم که آن را مقدم بدانند و عده هم دادند امروز بنده هم تقاضا میکنم که مقدم شود .

نایب رئیس - اگر آقایان قانع نشدند رأی میگیریم آقایانیکه تصویب میکنند رایورت کمیسیون بودجه مقدم باشد قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - با اکثریت تصویب شد که مقدم شود .

رایورت کمیسیون بودجه بعبارت ذیل قرائت شد.

(رایورت کمیسیون بودجه راجع بکتترات و استخدام چند نفر معلم فرانسوی که بتقاضای وزارت علوم بکمیسیون بودجه ارجاع شده بود مطرح مذاکره گردید نظر بتوضیحاتی که معاون وزارت علوم درباره خدمات مرجوعه مسیولاتس دادند کمیسیون مطابق پیشنهاد وزیر کتترات معنوی الیه رانیز تصویب نموده پیشنهاد مجلس شورای ملی مینماید .

ماده اول - وزارت علوم و معارف مجاز است کتترات مسیو لاتس معلم فیزیک و شیمی را از قرار پانزده هزار فرانک سالیانه و مسیو رواق معلم ریاضیات را از قرار ۱۲ هزار فرانک سالیانه برای مدت سه سال تجدید نماید ماده ۲ - یک نفر معلم طب بجای دکتر ژرژ از قرار پانزده هزار فرانک سالیانه بمدت سه سال استخدام نمایند .

ماده ۳ - یک نفر معلم تاریخ طبیعی بجای دکتر کمیو بمدت سه سال از قرار ۱۳ هزار فرانک سالیانه استخدام شود .

نایب رئیس - رایورت کمیسیون معارف هم مطابق همین است مذاکره در کلیات است مخالفی هست بفرمائید .

دکتر علیخان - این رایورت را که میفرمایند مطابق است با رایورت کمیسیون معارف خوبست رایورت کمیسیون معارف هم خوانده شود زیرا قرائت آن رایورت تنها کفایت نمیکند برای اینکه بعضی مذاکرات در کمیسیون معارف بود که در کمیسیون بودجه آنها کرات نمیشود برای یکی از معلمین مثلا معین شده است که علاوه یک چیز دیگر هم دارا باشد و همینطور برای معلم طب در کمیسیون معارف مذاکره شده است که کسی که برای طب آورده میشود سمت (آگرژه) داشته باشد که یکدرجه از معلم بالاتر است و در فرانسه هست مخصوصا باید ملیتش معلوم بشود و از فرانسه باشد همینطور که عرض کردم باید کسی که دارای سمت آگرژه باشد خواسته شود و اینجا بهمین ترتیب که قرائت شد میگذرد و معلوم نیست که شرایطش چیست اینها بنظر بنده در کمیسیون معارف مذاکره شد و قبول شده است باید اضافه شود .

نایب رئیس - رایورت کمیسیون معارف هم خوانده میشود (رایورت مزبور بعبارت ذیل قرائت شد)

لایحه از هیئت وزرا مشتمل بر تقاضای وزارت معارف در تجدید کتترات و استخدام چند نفر معلم فرانسوی بمجلس شورای ملی رسیده و بکمیسیون معارف ارجاع شده بود که این آن از قرار ذیلست از طرف وزارت معارف و فواید عامه و اوقاف لایحه که مشتمل بچهار ماده بوده هشتوز راه عظام پیشنهاد پس از مذاکرات زیاد سه ماده ذیل با اکثریت تصویب شد

۱- کتترات مسیو لاتس معلم فیزیک و شیمی و مسیو رواق معلم ریاضیات برای ۵ سال مبلغ هر یک دوازده هزار فرانک باضافه ۳ هزار فرانک برای مسیو لاتس .

۲- یک نفر معلم طب بجای دکتر ژرژ خواسته بود بمبلغ ۱۵ هزار فرانک .

۳- یک نفر معلم تاریخ طبیعی بجای دکتر کمیو خواسته شود به مبلغ دوازده هزار فرانک وزارت معارف و فواید عامه و اوقاف میتواند این نوشته را بمجلس شورای ملی پیشنهاد نماید اصل لایحه ممضی شده در کابینه ضبط است کمیسیون معارف پس از مذاکرات لازم که در دو جلسه بعمل آورده معین تقاضای وزارت معارف را تصویب مینماید .

حاج شیخ الرئیس - بنده ناچارم که اظهار تأسف خودم را عرض کنم که از آن وقتی که دارالفنون ایجاد شده از افکار عالیه آن مرد بزرگ تاریخی گمان میکنم یعنی یقین دارم که نظر دور بین آن مرد بزرگ و کسانی که پیروی افکار عالیه آن مرد بزرگ را کرده اند این بود که از استخدام معلمین خارجه در علوم مفیده جدیده یک وقت ملت ما و مملکت ما مستغنی میشوند باین معنی که طب ما یک وقتی در مملکت ما بطوری ناقص بود که میتوان گفت طب العجایز بود لکن حالا با کمال خوشبختی و خوشوقتی بدون خودستائی و زمانه سازی در مملکت ما اطباء و دکترها طرزى ترقی کرده اند که هیچ نمیتوانم بگویم که میلمات آنها علما و عملا همینطور در فیزیک و شیمی کمتر از معلمین خارجه باشد مگر اینکه ولایع منهم غیر از اسلامیت و ایرانیت چیز دیگر در آنها نمیبینم بنا بر این بنده پاکلیه استخدام این معلمین و این مواد مخالف هیچ تصویب نمیکند و استدعا میکنم که استخدام معلمین یعنی مستخدمین خارجه را کلیه (بنده زبان فقهی عرض میکنم که بمقتضای ضرورت است) والضروره تقدیر بقدرها و دیگر امروز لازم نیست برای فیزیک و شیمی و طب و سایر علوم متوجه محل حاجت مملکت است یک معلم استخدام کنیم باین جهت - بنده پاکلیه این استخدام و این مواد و تجدید کتترات آنها با کمال جدیت و ضدیت مخالفت خود را اظهار میدارم و صلاح نمیدانم .

معاون وزارت معارف - نظرات آقای حاج

شیخ الرئیس را بنده تصدیق میکنم ولی عرض میکنم که آن موقع هنوز نرسیده است البته ایجاد دارالفنون برای همین بوده است که اینگونه اشخاص تهیه نمایند اگر تأمل بفرمائید این مسئله تا یک اندازه هم صورت گرفته است چنانچه امروز در خود دارالفنون اشخاصی هستند و امتحان داده اند و خیلی هم خوب از عهده آن علومیکه درس میدهند بر میآیند ولی هنوز بآن مراتبی که از وجود معلمین خارجه مستغنی باشیم نرسیده ایم بلکه برای این که درجات کاملتر بشود هنوز ما محتاج هستیم که تا چند سال دیگر از معلمین خارجه استفاده کنیم و نظر بآن درجه که میفرمایند باید برسند که معلمی بکنند باید معلمین خارجی داشته باشیم تا چند سال دیگر که خوب تشکیل بشوند و این عده معلمین خارجی داشته باشیم تا چند سال دیگر که خوب تشکیل بشوند و این عده معلمین که پیشنهاد شده است یک عده تازه و یک خرج تازه

برای دولت نیست این ها از سابق بوده اند منتهی کنترات آن ها تجدید میشود و یکی دو نفر از آنها قبل از آن که مدتشان تمام شود استعفاداده و رفته اند حالا عوض آن ها تقاضا شده است که مجلس اجازه بدهد استخدام شود بنده عرض میکنم که خیلی وجود این معلمین ضرورت دارد و لازم است و در هر حال از آنها نفع خواهیم بود .

دکتر حیدر میرزا - چون چند سالی این معلمین بوده اند اولاً باید بفهمیم که چند شاگرد نزد آنها تحصیل کرده اند و چه نتیجه داده اند حالا که شصت هزار فرانک باینها داده شده و میشود می آیند اینجا آیا زبان اینها زبان فرانسه است یا زبان فرانسه درس میدهند یا زبان فارسی و ترجمه بعد از اینکه اینها را دانستیم آن وقت باید بدانیم که این اندازه بآن ها پول میدهم آیا شاگرد بهمین اندازه داریم که زبان و درس این ها را بفهمد یا خیر باید از پیش بدانیم که فلان مدت فلان قدر شاگرد حاضر است که زبان اینها را بداند و تحصیل نماید از این جهت توضیح بدهند که با اطلاع مجلس و ملت رسیده باشد

معاون وزارت معارف - اگر چه در این مسئله توضیحات کافی در کمیسیون معارف در خدمت آقای دکتر حیدر میرزا داده شده ولی باز عرض میکنم که این معلمین در این ۶۵ سال که داخل خدمت دولت بوده اند خوب زحمت کشیده اند و متعلمین خوبی تربیت کرده اند اگر وقتی شود در ظرف این ۶۵ سال که اینها بوده اند متعلمین طبی که بوده اند امروز خودشان طیبند و در افواج و سایر نقاط مشغول طبابت هستند اگر به بینید فوراً تصدیق خواهید کرد که خیلی خوب تحصیلات طبی خود را تمام کرده اند هر حیث از حیث علوم مقدماتی از حیث تحصیلات طبی هیچ دخلی بسابقین ندارند بعد از اینهم همین طور که تربیت کرده اند متعلمین همینطور خواهند بود و متعلم زیادی نخواهد بود که سردرس بفلان معلم صد نفر بنشینند و این دلیل این نخواهد بود که معلم لازم نیست و این عیبی نیست که معلم مثلاً بد درس میدهد بلکه متعلم که اندازه که باشد و لایق درس باشد همان اندازه کافی است و هیچ محتاج بکثرت عده نیست همان عده که هستند کافی است کیفیت لازم است نه کمیت ممکن است که صد نفر بروند درس گوش بگیرند و چندان مفید نباشد برای آنها لکن اگر چند نفر باشد و انتفاعی ببرند بهتر است ولو اینکه ده نفر باشند یا هشت نفر باشند اینها نتیجه خود را خواهند برد بنده تصور میکنم که این یک عیبی از برای اینکه معلمین خارجی لازم نیست نخواهد بود جماعتی هستند که از این معلمین منتفع خواهد شد و پیش خواهند رفت .

نایب رئیس - مذاکرات گویا کافی باشد **دکتر حیدر میرزا** - جواب بنده را فرمودند توضیح دارم .

نایب رئیس - داخل مواد که شدیم خواهند فرمود حالا رأی میگیریم که داخل مواد شویم آقایانی که تصویب میکنند داخل در مواد شویم قیام نمایند اغلب قیام نمودند .

نایب رئیس - با کثرت تصویب شد ماده ۱ ماده اول بعبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۱ - وزارت علوم و معارف مجاز است کنترات مسیو لاتس معلم فیزیک و شیمی را از قرار ۱۵ هزار فرانک سالیانه و مسیو رواک معلم ریاضیات را از قرار ۱۲ هزار فرانک سالیانه برای مدت ۳ سال تجدید نماید .

دکتر اسمعیل خان - بنده از بابت معلم فیزیک و شیمی عرضی ندارم ولی از بابت معلم ریاضیات بنده تعجب میکنم پیشنهاد وزارت معارف را الان در مملکت ما ریاضیاتی که درس میدهند فقط هشت مقاله هندسه گفته میشود و جغرافیای دودرجه و ریاضیات دیگر که گفته میشود حساب و غیره است اینها همین چیزهاست که شاگردهای مدارس ما خیلی خوب میدانند و بهتر از هر اروپائی درس میدهند و از برای حال حاضر ما میتوانند درس بگویند و بنده این کنترات معلم ریاضی را هیچ لازم نمیدانم و همین شاگرد های مدارس که هستند بهتر از این بطریق اکمل درس میگویند ولی معلم فیزیک و شیمی را لازم میدارم .

معاون وزارت معارف - برای توضیح خدمت آقای دکتر اسمعیل خان عرض میکنم در باب تحصیل خیلی متفاوت است این درجائیکه میفرمایند بله این اندازه تحصیل میکنند و این تحصیل خیلی متفاوت است این درجائیکه میفرمایند بله این اندازه تحصیل میکنند و این تحصیل عمومی است که در همه مدارس درس میدهند شاید معلم هم برای این درجات هست ولی نظر باین نیست که همیشه معلم برای هشت مقاله هندسه و چند درجه جبر و مقابله داشته باشیم امروز مقصود ما در استخدام او اینست که درجات علوم ریاضی را خیلی بالاتر ببرد و در مدارس ما کم کم آن درجات عالی تدریس شود بجهت اینکه تحصیلات ریاضی این برای دارالفنون است و دارالفنون را خیال داریم چنانچه لایحه اش پیشنهاد شده است درجات عالی برایش قرار بدهیم و آن قسمت تحصیلات ریاضی غیر از این ریاضی حالیه است که معمول است بعضی مسائلی که تا امروز هیچ مطرح نبوده است اینجا باید گفته شود و برای اینکه درجات ریاضی ما ترقی بکند البته باید یک معلمی که درجات و ترقیش بیشتر باشد استخدام کنیم و این معلمی را که فرمودند لازم نیست تجدید کنیم کنترات او را در این چند سالی که بوده است ممکن است آن اشخاصی را که پیش او تحصیل کرده اند ملاحظه فرمائید که تحصیلاتشان هیچ ربطی بر ریاضیات سابق که معمول بوده ندارد بخصوص اینکه ماده همه علوم ریاضی است ریاضی را باید از همه علوم مقدم داشت هر علمومی که تحصیل شود مقدمه آن ریاضی است تحصیلات ریاضی را از همه علوم لازم تر است و امروز یک معلم ریاضی که مسائل تازه ریاضی را مذاکره میکنند کمال اهمیت را دارد و مخصوصاً باید در مدرسه دارالفنون یک معلمی بهمین درجائیکه عرض کردم داخل بکنند که کم کم درجات علوم ریاضی بیشتر شود و این کمال اهمیت را دارد برای اینکه به نتیجه مقصود تحصیل برسیم البته همین معلمی که پیشنهاد شده است لازم داریم و گمان نمیکنم سایر تحصیلات بی وجود صورت بگیرد .

شیبانی - بنده تقاضا میکنم که بین مسیولانس و مسیو رواک راتفکیک بکنید و علیحده رأی بگیرید **دکتر حیدر میرزا** - بنده ابتدا سئوالی کردم و جواب بنده را مطابق ندادند هیچ ربطی فرمایشاتشان بسئوال بنده نداشت زیرا بنده عرض کردم که زبان علمی آنها آیا فرانسه خواهد بود یا فارسی است و یا بواسطه ترجمه خواهد بود اینرا هیچ بنده جواب ندادند دویم هم عرض کردم که اینجا شاگردانی هستند که از برای او کافی باشد اینرا هم یک فرمایشی فرمودند که جواب بنده نبود بنده مخالف با معلم نیستم دو سئوال کردم هیچکدام را جواب ندادند والا در صورتیکه متعلمین صحیحی باشد که آن قسمتی را که ما نمیتوانیم تعلیم بدهیم او تعلیم بدهد البته لازم است

معاون وزارت معارف - این سئوال جناب عالی را بنده فراموش کردم که جواب عرض کنم و تصور میکنم که همه آقایان میدانند که معلم فرانسوی البته زبان فرانسوی درس خواهد داد و اشخاصیکه پیش آنها درس میخوانند متعلمی هستند که بیک اندازه تحصیل کرده اند باز برای استحضار خاطر عموم آقایان عرض میکنم که این البته باید این طور هم باشد بجهت اینکه وقتی که معلمی را میخواهند از یک جائی بیاورند که درس بدهد باید بزبان خودشان درس بدهد بجهت اینکه بتوسط مترجم درس دادن کار مشکلی است و بهتر اینست که معلم بزبان خودش درس بدهد و آن ها هم بزبان او درس بخوانند و گمان نمیکنم که در این مسئله تردیدی باشد بجهت اینکه بخارجه هم که میروند زبان خارجه مجبورند که تحصیل بکنند حالا این یک وسیله ای است که در خود مملکت جماعتی بیشتر می توانند از او منتفع بشوند .

حاج شیخ اسدالله - بنده در این فقره که سالیانه ۱۲ هزار فرانک نوشته است مخالفم و نمیدانم جهتش چیست که باید بکلی سکه مملکت ما از بین برود و هر که را استخدام میکنند باید بفرانک باشد زیرا هر کسی نمیداند که فرانک چقدر است ما سکه معمولی داریم چه ضرر دارد که بهمان سکه معمولی خودتان باشد و استعفا میکنم که فرانک را بقران تبدیل کنند .

آقامیرزا احمد - بنده یک سئوال مختصری دارم راجع بمسیولانس و راپورت کمیسیون معارف دارد که از قرار ۱۲ هزار فرانک بعلاوه سه هزار فرانک برای مسیولانس اینجا کلیه ۱۵ هزار فرانک نوشته شده آن سه هزار فرانک فوق العاده است که زائد بر آن اصل است اگر این ترتیب است توضیح بفرمائید که سابق چه میکردند است و حالا چقدر اضافه میشود .

معاون وزارت معارف - بله چون خیلی مختصر است همینجا عرض میکنم که همینطور است اینها یکی ۱۲ هزار فرانک داشته اند در سه سال پیشتر که اجیر شده اند ولی مسیولانس که دو باره کنترات او تجدید میشود بعضی خدمات دیگر هم در معارف از قبیل کارهای تجزیه و ترکیبات شیمی کارهایی که وظیفه او نیست راجع باو خواهد شد با اضافه

برای سرکشی بعضی درسها و نظم دارالفنون بواسطه آن خدمات تازه که علاوه بر زحمات سابق باور جوع خواهد شد این اضافه داده شده است

دکتر اسمعیل خان - بنده چندین جمله اظهارات آقای معاون را تصدیق میکنم و اینکه فرمودند ریاضیات خیلی لازم است مثل اینکه بنده گفته ام ریاضیات خوب نیست ریاضیات یک علمی است که افق علوم را روشن میکند برای هر کس که علوم ریاضی را بخواند سایر علوم خیلی سهل و آسان میشود و اگر کسی علم ریاضی را نخواند ممکن نیست هیچ تحصیلش با تمام برسد لکن آن عرضی که بنده کردم اگر توجه میشد این فرمایش را نفرمودند بنده عرض میکنم مدرسه دارالفنون یکی از مدارسی بوده است که می توان گفت مدرسه ریاضی بود است در این ۴۰ سال شاگردان ریاضی بیشتر از طبقات دیگر بیرون آمده اند و مسئله ریاضی در این مدت ۸ سال که معلم خارجه بوده است در مدارس بزرگ ما که دارالفنون باشد بنده تا حال نشسته ام که جبر و مقابله درس داده باشد یا الگورتیم درس داده باشد یا هندسه عالی درس داده باشد و اینکه آقای معاون میفرمایند که همچو کاری را بکنیم بله البته باید این کار را کرد ولی مسئله علوم ریاضی تازه سال دیگر لازم نیست و پیش از این در مدرسه عالی درس می گویند و بسا اطمینان میدهم که هستند شاگردانی که از عهده بر آید و عرض کردم که مسئله فیزیک و شیمی از چیزهایی خواهد بود که در مملکت ما بقدر آنکه شاگرد ریاضی بیرون آمده است شاگرد شیمی بیرون نیامده است باین دلیل بنده تصدیق میکنم اظهارات آقای معاون را که مسیولان کسی است که رسیدگی بآنکارها میکند و جواز لازم است

معاون وزارت معارف - با وجود اینکه خود آقای دکتر اسمعیل خان در مدرسه بوده اند و تحصیلات آن جا را تمام کرده اند این فرمایش را میفرمایند بنده تعجب کردم که فرمودند که مدرسه دارالفنون بیش از هشت مقاله هندسه را درس ندادند اند سابق همان وقتی که خودتان تشریف داشتید آنجا پیش از اینها درس میدادند و حالا هم خیلی بیشتر از اینها درس میدهند و سایر مسائلی که معمول بوده است درس میدهند اضافه باین نقشه برداری و مساحت که لازم ریاضی است درس میدهند علاوه چطور میشود معلم ریاضی نداشته باشیم باینکه معلم تاریخ طبیعی یا معلم طب داریم و تا یک اندازه مقدمه هم علوم ریاضی است این شخص را که داشته باشیم همین امسال و سال دیگر شاگردان خیلی درجات بالاتر را باید تحصیل کنند در هر حال دارالفنون ناگزیر است که یک معلم ریاضی داشته باشد که باین معلم هم آفقی باشند والا بدون همچو معلم ریاضی اصلاً سایر درسها ناجور خواهد بود و ابداً فایده نخواهد داشت

نایب رئیس - گویا مذاکرات کافی است (اظهاری نشد) چند نفره پیشنهاد شده است یکی در تفکیک است و او مقدم است خوانده میشود پیشنهاد از طرف دکتر اسمعیل خان بعبارت ذیل قرائت شد بنده پیشنهاد میکنم ماده اول تجزیه شده چنین نوشته شود:

ماده ۱ - وزارت علوم و معارف مجاز است

کثرت مسیولان معلم فیزیک و شیمی را از قرار ۱۴ هزار فرانک تجدید نماید.

معاون وزارت معارف - بنده در مسئله تفکیک هیچ چیز حرفی ندارم و بسیار کار خوبی است اما مسئله پیشنهاد کردن ۱۴ هزار فرانک را صحیح نمیدانم بجهت اینکه یک نماینده که در اینجا نشسته است و هیچ داخل در مذاکره کثرت او نشده است پیشنهاد میکند ۱۴ هزار فرانک اگر اینطور است که صرف پیشنهاد کردن کافی است بنده هم پیشنهاد میکنم که هزار فرانک بشود پس باید دید که طرف قبول میکند یا نمیکند و روائی که مجلس داده است نتیجه بر آن مترتب میشود یانه وقتی که وزارت معارف مذاکره و گفتگو کرده است باین شخصی که میخواهد او را استخدام بکند و قرار استخدام او را بدهد باید دانست که او از این کمتر قبول نمیکرد است و وزارت معارف هم از این بیشتر نمیداده است و این مبلغی که اینجا نوشته شده است که مابه الاشتراک هر که بوده است ولی در باب تفکیک البته بهتر است که تفکیک شود اما در باب چهارده هزار فرانک هیچ صحیح نیست

دکتر اسمعیل خان - همانطوری که آقای معزز الملک افسوس میخورند که یک نماینده پیشنهاد کرده است که فلان قدر باشد بدون اینکه ملاحظه بکنند که وزارت معارف داخل مذاکره شده اند یا نشده اند چون بنده میدانم که هیچوقت آقایان وزراء در این قسم مطالب یکدقت نظری نکرده اند فلان خرج باید بشود گفتند بله والا اگر غیر از این بود بنده فوراً تصدیق میکردم تجدید تمام این کثرت ها را و شامهم که تصدیق دارم که تا کنون آقایان وزراء بمیل خودشان هر چه خواسته اند گفته اند دیده اید که دقت و ملاحظه صرفه را در یک موردی بکنند این کله یکنفر نماینده را بر دست میکنم بنده این پیشنهاد را کرده ام و و کلاهی که باینهمه عقیده هستند باینهمه همراه خواهند بود و باید دانست اضافه مواجب از روی چه ماخذ است

معاون وزارت معارف - در سایر وزارت خانها که میفرمایند دقت نمیکند بنده تکذیب نمی کنم برای اینکه نمیدانم ولی در اینجا بنده خیلی دقت کردم وزیر هم که بودند دقت خودشان را کردند مسیولان هجده هزار فرانک میخواست وزارت معارف خیلی دقت نمود و با زحمات زیاد او را متقاعد کرد و پیش از این از برای او معین نکرد و او هم قبول کرد و تصور میکنم که در مقابل عده ساعات خدمتی که برای او معین شده است که البته در کثرت نام معین خواهد شد کارهای دیگری که بر او تحمیل خواهد شد این مبلغ چیز زیادی نخواهد بود و کمال دقت در تعیین این مبلغ شده است.

حاج شیخعلی - بنده راجع بظاننامه عرض دارم اخطار نظامنامه مقدم است بر سایر مطالب

نایب رئیس - اگر اخطار نظامنامه ای است بفرمائید.

حاج شیخعلی - موافق نظامنامه داخلی وقتی که نماینده تجزیه یک ماده تقاضا مینماید باید پذیرفته شود محتاج برای نیست و در خصوص وجه کثرت هم یکنفر نماینده که یقین میکند یکمیلی که چهارده نفر امضاء میکنند باید رأی گرفت که به بینم قابل توجه

شده است و ترتیب تحصیلشان ضایع شده است حالا این از بی تدبیری یا از نفهمی این شخص است که این مدرسه خراب شده است بنده نمیدانم ولیکن با این ترتیب بنده عقیده ندارم اساساً دولت او را استخدام نماید.

معاون - اینطور نباید باشد از وقتیکه این مدرسه دائر شده است خیلی شاگردها پیش رفته اند مخصوصاً ترتیب درسهای آنها بهتر شده است ولی عجله یک دو ماهی است که مرخصی گرفته است و رفته است از برای دیدنی کسان و فامیل خودش شاید در غیاب او در آنجا یک نقصانی که میفرمایند پیدا شده است و درسهائیکه امروز میدهند سابق نمیدادند و گمان نمیکند که این اثر نفس او باشد و اگر دوباره بآنجا مراجعت کنند گمان میکنم که این علت هم که میفرمایند رفع شود.

دکتر علیخان - اگر در آن جزع پیشنهاد بنده میخواهد برای بگیرد بنده آن جزع را میسوی میکنم

هشترودی - بنده توضیح دارم آن عرایض خودم را که کردم تمام ادله و شواهد را میگذارم کنار و یکی را عرض میکنم قبل از اینکه این مسیو رواق باید اینمدرسه مخصوصاً در هر ماه یادو ماه یکمرتبه این بچهها را بقاعده امتحان میکردند هم در اخلاق و هم در حساب و جغرافیا هم در سایر علوم که آنها درس میگفتند مخصوصاً چون بنده زاده ها میروند آنجا و خودم هم یک اندازه حساب میدانم مواجب اینها هستم اطلاع دارم ولی بعد از آمدن مسیو رواق که ششماه پیش بلکه خیلی زیادتر است که در آنزمان آقای حکیم الملک وزیر علوم بود یک امتحان صحیحی از آنها گرفته نشده نه در اخلاق و نه در سایر چیزها حالا اینکه میفرمایند این از خود او نبود و بواسطه غیبت او بوده است بنده اینرا نمیتوانم تصدیق یا تکذیب کنم ولی اینقدرش را عرض میکنم که اینمدرسه در درس عقب افتاده و ابداً امتحانات هم از آنها نکرده اند و در اخلاق هم ضایع شده اند و عرض میکنم که خود وزیر معارف یا معاوش باید اینرا ملتفت باشند که هر کس مستخدم است باید طوری بااطفال و محصلین رفتار نماید که اخلاق آنها خوب بشود و انمعلم هم چون مستخدم است ناچار باید کار بکند نه اینکه آشنائی شخصی داشته باشیم بنده هیچ روی مسیو رواق را هم ندیده ام مقصود این بود که بعد از آمدن این شخص اینمدرسه اینطور شده است و باینکه باز کثرت او تجدید شود مخالفم (جزو دوم از ماده اول راپورت کمیسیون بودجه بعبارت ذیل قرائت شد) و مسیو رواق معلم ریاضیات را از قرار ۱۲ هزار فرانک سالیانه برای مدت سه سال تجدید نماید

نایب رئیس - رأی میگیریم هر یک از آقایان قسمت دوم اینماده را تصویب میکنند قیام نمایند (عده قیام نمودند)

نایب رئیس - در شصت و دوم قرائت میشود (بعبارت ذیل خوانده شد)

ماده ۲ - یکنفر معلم طب بجای دکتر ژرژ از قرار پانزده هزار فرانک سالیانه بمدت سه سال استخدام نمایند

حاج عز الملک - اینجا فرانسوی باید

نوشته شود چون مقصود آقای معاون و دولت این بوده است که از فرانسه باشد.

ارباب کیخسرو - مقصود بنده همین بود که ملیت آنها باید معین شود.

نایب رئیس - در مقدمه ذکر شده است.

ارباب کیخسرو - مقدمه جزء ماده نیست

دکتر حمید زهر زار - بنده ناچار عرض خودم را تجدید بکنم ما خیلی محتاج بعلم هستیم و همه میدانند که ما باید بقدر امکان هر چه بیشتر سعی باشیم که علوم را در مملکت خودمان وارد کنیم ولی از فرمایشات آقای معاون هم چه فهمیده شد که یک یابندی از برای علوم پیدا شده است که افراد و جوانهای ما باید علوم را بزبان فرانسه تحصیل بکنند و زبان علمی آن ها فرانسه باشد و باین سبب در هر مدرسه که بنا شود ریاضیات درس بدهند باید با همان زبان فرانسه درس بدهند و یک مدرسه علیحده بسازیم که بتوانند زبان فرانسه را درس بدهند و بتوانیم آن علوم را بزبان خودمان بخوانیم.

ذکاء الملک - در اینکه زبان ملی و زبان وطنی باید ترقی بکنند و زبان علمی بشود حرفی نیست و برای اینکار هم البته باید کلیه معارف خواهان وطن زحمت بکشند که زبان فارسی ترقی بکند و زبان علمی کاملی شود و لکن یک فرمایشی فرمودند آقای دکتر که نمخواهم آنرا تصدیق بکنم فرمودند زبان فرانسه یک یابندی شده است از برای شاگردان و جوانهای ما خیلی اسباب تعجب است این فرمایش از ایشان بجهت آنستکه خودش تحصیل کرده اند میدانند که یکی از زبانهای دیگر که در تمدن خیلی ترقی کرده اند فرانسه یا آلمانی یا انگلیسی است و لازم است از برای هر کس که میخواهد امروز اهل علمی باشد یکی از آن ها را بداند حالا بدیختانه یا خوشبختانه یک وقتی بوده است که زبانهای دیگر زبان علمی بوده است ولی امروز چاره نیست و کسانی که میخواهند معلوماتی دارا باشند باید یکی از این زبانها را بداند و مخصوصاً علم طب را مسیوق باشند که یک علمی است که سال بسال تدریس میکند ترقیات میکند و هر کس که جست ناچار است مسیوق باشد از تشکیلاتی که شده است و معلومات تازه که در عملیات بدست آمده است اگر یکی از زبانهای خارجه را نداند کسیکه امروز تحصیلاتی کرده باشد ده سال دیگر او را نمیتوان گفت عالم است بجهت اینکه ده مرتبه آن معلومات عوض میشود و معلومات جدیدی بر او اضافه میشود پس اینکه میگویند که طبیب باید زبان فرانسه را بداند نه از باب این است که ما زبان فرانسه را مقدم و مرجع میدانیم بر زبان فارسی بلکه برای این است که ما امروز محتاج هستیم ولی بعد از آنی که محصلین ما عالم شدند بدرجه علمی رسیدند تألیفات و تصنیفات خواهند کرد حوزههای علمیه دائر خواهد شد و باین واسطه زبان فارسی هم زبان علمی خواهد شد ده سال دیگر محتاج نخواهیم بود که تحصیلاتشان را بزبان فرانسه بکنند اگر چه بازم یکدرجه احتیاج خواهیم داشت که زبان خارجه تحصیل بکنند و زبان علمی ایل علمخان زبان خارجه باشد والا بازم ناقص خواهد بود اگر توجه کرده باشند در همین ممالکی که عرض کردم مثلاً فرانسه با وجود اینکه زبانشان زبان علمی است و مطالب زبان خودشان

منتشر میشود روزنامه ها و مجله های علمی دارند معذک چند سالی است که مجبور میکنند کسانی را که داخل در عملیات هستند تحصیل بعضی زبانهای دیگر مثل انگلیسی و غیره بکنند بجهت اینکه علمائیکه در ممالک متفرقه کار میکنند لازم است یک زبان دیگری غیر از زبان خودشان بدانند و الا علمشان ناقص خواهد شد مثلاً علمای انگلیسی متصلاً کار میکنند و انکشافات میکنند اگر یک عالم فرانسوی انگلیسی را نداند که نتواند رجوع بکتاب و روزنامه جات انگلیسی بکند علمش ناقص است پس لاقلاً اهل علم ما مجبورند یک زبان خارجه بدانند که علمشان ناقص نباشد پس زبان فرانسه یک یابندی نیست باید شاگردان طب لاقلاً زبان فرانسه را یک درجه برسانند که از روی کتب و روزنامه جات علمی بتوانند مطلب بفهمند و از محاوره با علماء بتوانند استفاده بکنند و انکشافات اهل علم را بتوانند درک کنند تا آن وقت بتوانند داخل در اهل علم باشند و تصور میکنم که هیچ اشکالی در این باب نیست.

دکتر حمید زهر زار - عرایض مرادقت نفرمودند من نمیگویم زبان فرانسه مطلق یابند هست من میگویم ما این استعداد را نداریم که زبان علمی فرانسه را محصلین ما بفهمند من می گویم قبل باید مدارس و مکاتب ابتدائیه و متوسطه باید تهیه بکنیم که زبان علمی خارجه را بفهمند آن وقت لسان علمی خارجه را بخوانند اینک امروز که هیچ استعداد نداریم بیاییم شروع باین کار بکنیم و عوض اینکه در ده سال کاری را بکنیم در ۳۰ سال ۴۰ سال خواهیم پیش برد و این که میفرمایند که هر کس که خواهد اهل علم باشد واجب است یک زبان خارجه را بداند بنده عرض میکنم که ما در این حالت ابتدائی هنوز بآن استعداد نرسیده ایم که بتوانیم از آن فایده ببریم و بدانیم که چه کرده ایم از این جهت بود که بنده این عرایض را کردم ماده دوم از پیشنهاد آقای دکتر علیخان (بعبارت ذیل قرائت شد) ماده ۲ - یکنفر معلم طب فرانسوی که در فرانسه دارای درجه (آگرزه) باشد از قرار ۱۵ هزار فرانک بمدت ۳ سال استخدام نماید.

نایب رئیس - آقای لسان الحکماء عیناً همین پیشنهاد را کردند آقای دکتر علیخان توضیح بدهید

حاج عز الملک - بنده قبول دارم توضیح میخواهد.

دکتر سعیدالاطباء - بنده موافقم با این پیشنهادیکه از طرف وزارت علوم شده است و این پیشنهادی آقای دکتر علیخان را نمیتوانم تصدیق بکنم بجهت این که یکنفر معلم (آگرزه) را ما نمیتوانیم با (۱۵۰۰۰) فرانک بیآوریم باینرا بملت این که معلم آگرزه در خود فرانسه قریب ۵۰ هزار فرانک فایده میرود و این شخص که در واقع ۱۲ هزار تومان در مملکت خودش فایده میرود چطور میآید در اینجا به ۱۵ هزار فرانک مستخدم بشود و من نمیدانم چه دلیل دارد که ماحتملاً معلم (آگرزه) بیآوریم معلم آگرزه را برای متعلمین ما هیچ فایده ندارد فایده اش فقط بجهت اشخاص تحصیل کرده خواهد بود و اگر استفاده بکنند باز خود آن آقایان هستند که تحصیل کرده اند و کسی میتواند استفاده کند که با آن معلم

که در سر مرض است حکیم کلینک را داشته باشد بنده عرض میکنم بجای دکتر زرژ باید یک کسی را بیاوریم لازم نیست کاهل نظام باشد یک آدمی را میتوانیم بیاوریم که حکم دکتر زرژ را داشته باشد و گمان نمیکند که هیچکس مخالف باشد که دکتر زرژ طیب خوبی باشد بجهت اینکه همه کس میدانند که دکتر زرژ عالم است و اگر بخواهیم معلم آگرزه بیاوریم باید با پنجاه هزار فرانک لافل بیاوریم بجهت اینکه ممکن نیست که یک معلم آگرزه را با یازده هزار فرانک استخدام کرد .

ذکاء الملک - این مذاکرات در کمیسیون معارف شده است احتمال دارد بهمین طوری که آقای دکتر سعید الاطباء میفرمایند یک نفر طیب آگرزه با ن میزان فرانک نیاید و لکن مادر کمیسیون معارف که مذاکره کردیم بالاخره قرار بر این شد که باید این یک نفر آگرزه باشد بجهت اینکه اگر این معلم آگرزه نباشد و فقط یکد کتر متعارفی باشد آن وقت در ایران دکتر هائی داریم که محتاج باو نخواهیم بود و باید یک معلم آگرزه دیگری بیاوریم بجهت اینکه همینقدر که فرانسوی شدن میشود او را استخدام کرد چونکه این شخص هم باید معلمی بکند در دارالفنون و هم خدمات دیگر بار رجوع میشود اینست که باید آگرزه باشد در کمیسیون معارف ما تصویب کردیم بهمین ملاحظاتی که باید یک نفر طیب آگرزه استخدام شود و الا از طیب های متعارفی محل احتیاج ما نخواهد بود (مجددآیینهها آقای دکتر علیخان قرائت شد)

نایب رئیس - رأی میگیریم آقایانیکه موافقت با این پیشنهادیکه از طرف کمیسیون هم قبول شده است قیام نمایند (اغلب قیام نمودند) . تصویب شد .

ماده سوم از راپورت کمیسیون عبارت ذیل قرائت شد ماده ۳ - یک نفر معلم تاریخ طبیعی بجای دکتر کمبو بدست سه سال از قرار ۱۲ هزار فرانک سالیانه استخدام میشود .

نایب رئیس - مخالفی نیست آقایانیکه موافقت قیام نمایند (اغلب قیام نمودند) تصویب شد در کلیات مخالفی نیست ؟

حاج شیخعلی - این يك لایحه است که تقاضای یازده هزار تومان خرج میکند قایده این خرج این است که استفاده از علوم خارجه بکنیم البته محتاج هستیم و باید هم استفاده بکنیم اما نظر اینجاست که بیسیم که از این طریق بهتر میتوان استفاده کرد یا از طریق دیگر و آن اینستکه ما چهار نفر معلم از اروپا بیاوریم و یازده هزار تومان بآن ها مواج بدهیم که آن ها در عرض همان ابتدائی هائیرا که معلمین خودمان میتوانند تدریس بکنند همان را خواهند کرد بواسطه آنکه بالا تر از آن را کی باید یاد بگیرد و استفاده بکند مثل آقای دکتر علیخان یا امثال ایشان که بالا تر از این متعلمین ما هستند و این متعلمین ما باین درجه نیستند که بتوانند استفاده بکنند از آن ها این ها همان درجه ابتدائی را که معلمین خودمان میتوانند درس بدهند فقط استفاده خواهند کرد قایده بنده اینستکه در عرض اینکه چهار نفر را یازده هزار تومان که

بباید اینجا و در آخر نتیجه این باشد که جزممان ابتدائی تدریس نخواهد شد و جز اینک معارف خارجه را ترویج کنیم قایده دیگری نخواهیم برد بهتر این است که این متعلمین باهمین خرج تشریف ببرند خارجه و برسد بدرجه معلمی بعد از آن که آن ها آن جا بدرجه معلمی رسیدند بیاوند در ایران و جمیع آن معلومات خودشان را بفارسی ترجمه و تدریس بکنند و این ترتیب قایده اش برای ما بهتر خواهد بود نه اینکه چهار نفر بیاوند اینجا در سال یازده هزار تومان بگیرند و فرانسه یا آلمانی یا انگلیسی درس بدهند در حال بنده باین کمترتات مخالفم و باینجهت است که رأی نخواهم داد

ذکاء الملک - اولاً در باب اینکه ما معارف خارجه را چرا باید تعمیم کنیم آنرا جواب سابقاً عرض کردم اما در خصوص اینکه این معلمین دروس ابتدائی را که خودمان میتوانیم درس بدهیم آنها همین را درس میدهند اینرا بنده نمیتوانم تصدیق بکنم در صورتیکه کمیسیون معارف هم از ترتیب معارف ایران وهم از مدارس ایران بخوبی اطلاع دارند و اما اینکه ما از اینجا بفرستیم عده از شاگردان را به آنجا اینرا تشریف داشتند در مجلس که درجندی قبل در زمان وزارت علوم آقای حکیم الملک بود که لایحه پیشنهاد مجلس شد از برای اعزام یکمده شاگرد بخارجه و اینکار باید بشود یعنی هم از اینجا باید بروند تحصیل معلمی بکنند و ما را مستثنی بکنند از استخدام معلمین خارجی و هم ما سادامیکه آنها نیامده اند باید ما از فرنگستان معلم بیاوریم و ناچار هستیم مادام که اینرانهای خودمان مراجعت نکرده اند و نمیتوانند مثل فرنگیها تدریس بکنند از فرنگیها بیاوریم لکن عرض کردم بطوریکه مسوق هستند وزارت معارف پیشنهاد کرد اعزام یکمده شاگرد را از جوانان ایرانی وهمین اوقات خواهند رفت و بعد از دوسه سال دیگر مراجعت میکنند و ما را مستثنی میکنند از استخدام معلمین اروپائی ولی عجالاً مستثنی نیستیم و باید استخدام شوند .

آقای میرزا ابراهیم قمی - بنده با این ترتیبی که اواخر در دارالفنون بوده است بکلی مخالفم بجهت اینکه چندین سال است دارالفنون تاسیس شده است و بعضی اینکه ترقیات میبایست کرده باشد دارالفنون بعکس حرکت قهقرائی کرده است و سابقاً در اینجا شاگرد بیشتر ترقی میکرد از این اواخر که بنده باین وضع که دارالفنون دارد بکلی مخالفم و عقیده ام اینستکه تمام این پولهای که صرف دارالفنون میشود بهتر داده میشود مگر وقتیکه يك نفر برای اداره کردن وزارت معارف استخدام بکنند و یک نفر هم برای اداره کردن مدرسه دارالفنون استخدام بکنند و این پولها را صرف مدارس ابتدائی بکنند بهتر است و با شاهراده دکتر حیدر میرزا موافقم که علوم را باید بزبان فارسی تحصیل بکنند.

مهرزاد الملک - بله بنده تأیید میکنم فرمایشات ایشانرا که دارالفنون وضع بد شده است ولی بد بودن وضع دارالفنون را نمیشود دلیل قرارداد برای عدم تجدید کمترتات معلمین دارالفنون یا استناد بآنها داد شاید شاید علت بدی دارالفنون هم راجع بوزارت علوم یا يك اداره دیگری باشد ولی این که باین جهت نباید معلمین اروپائی استخدام

شود درست نیست مثل اینست که بگوئید اگر معلمین اروپائی استخدا نشوند وضع مدرسه خوب میشود پس ما باید هم معلم استخدام بکنیم هم آقایانیکه جدی دارند در اصلاح دارالفنون باید يك اصراری بکنند بوزارت معارف که وضع مدرسه دارالفنون را اصلاح بکنند و این که میفرمایند تحصیلات بزبان فارسی باشد این البته خیلی خوب چیزی است و البته هر ملتی میل دارد که زبانیکه تعلیم میشود زبان خودش باشد ولی این چه وقت ممکن است وقتیکه ابتداء يك چیزی برای خودش تهیه کرده باشد که بعد بتواند بزبان خودش تدریس بکند ما هنوز کسیرا که بتواند بزبان خودمان آن علوم را تدریس بکند نداریم و برای همین است که این معلمین را از خارجه میآوریم که بلکه کسانیرا تهیه بکنیم از این که متعلمین ما حاضر شدند و لایق معلمی شدند بنده بشما مطمئن میدم که دیگر بزبان فرانسه تدریس نخواهد شد ولی ادام که شما معلمین فرانسوی داشته باشید البته آن معلمین بزبان فرانسه درس خواهند داد

نایب رئیس - رأی میگیریم در کلیه این قانون که سه ماده است و ماده اولش ۲ جزیه باشد يك جزء آن تصویب شد و يك جزء آن بلا تکلیف ماند آقایانیکه تصویب میکنند این قانون را بطوری که خوانده شد و ورقه سفید خواهد انداخت آقایانی که تصویب نمیکنند ورقه کبود خواهند انداخت .

در این موقع شروع باختدای شده آقای حاج میرزا رضاخان اوراق رأی را بعد ذیل احصا نمود ورقه سفید ۴۴ ورقه آبی ۴ .

نایب رئیس - با اکثریت چهل و چهار رأی تصویب شد حالا یک ربع تنفس داده میشود . (مجدداً ۵۰ دقیقه قبل از ظهر جلسه تشکیل شد)

نایب رئیس - شور در بقیه قانون انتخابات است (بترتیب ذیل قرائت شد) کاشان - کاشان آران بیدکل - نوش آباد - علی آباد - نصر آباد - محمد آباد - مشکان - یزدل - محمود آباد - ظاهر آباد - راوند - قراق - فین علیا و سفلی - جوشقان - قالی و توابع - یک نفر .

حاج سید ابراهیم - کاشان و نظنرا خوب بود دو نفر میباشند و انجمن جزء آن را متعدد قرار میدادند .

شهبانی - حالا در حوزه بندیهای ولایات که باهم شباهت ندارد عرض نمیکند زیرا که در اینباب آقایان فرموده اند و کلیه در موضوع کاشان عرض میکنم که در سال گذشته در ماه رمضان یک سرشماری در کاشان کرده اند کاشان پنجاه و يك ده دارد و یکصد و سی هزار جمعیت او را شماره کردند در صورتیکه دهات کوچک و بزرگ و مزارع کوچک را هم بحساب نیاورده بودند و قرار داده بودند که آنها را هم شماره بکنند بعد اعلان نمایند اینهم يك مقدار زیادی علاوه میشود گویا موفق نشدند و نظنر هم قریب پنجاه شصت هزار جمعیت دارد و جوشقان هم بیست سی هزار که روی هم این سه محل دست و چهل الی پنجاه هزار جمعیت دارد و آن وقت به این سه محل دوتفر و کیل داده اند البته آقایان تصدیق خواهند فرمود که این کم است و در این دوره که حالا آخر میشود صد و بیست نفر و کیل داشتیم دو

نفر داده بودند بکاشان و در این دوره آتیه که يك صد و پنجاه و دو نفر عده نمایندگان میشود باز هم دوتفر نماینده بکاشان داده اند و البته این میزانی که ما در دست گرفتیم که بهرصد هزار یک نفر نماینده داده شود آنوقت ترتیب خیلی بی انصافی میشود که نقطه که دارای دویست و پنجاه هزار جمعیت است و فارسی باشد این البته خیلی خوب چیزی است و البته هر ملتی میل دارد که زبانیکه تعلیم میشود زبان خودش باشد ولی این چه وقت ممکن است وقتیکه ابتداء يك چیزی برای خودش تهیه کرده باشد که بعد بتواند بزبان خودش تدریس بکند ما هنوز کسیرا که بتواند بزبان خودمان آن علوم را تدریس بکند نداریم و برای همین است که این معلمین را از خارجه میآوریم که بلکه کسانیرا تهیه بکنیم از این که متعلمین ما حاضر شدند و لایق معلمی شدند بنده بشما مطمئن میدم که دیگر بزبان فرانسه تدریس نخواهد شد ولی ادام که شما معلمین فرانسوی داشته باشید البته آن معلمین بزبان فرانسه درس خواهند داد

نایب رئیس - پیشنهاد را میفرستیم بکمیسیون **محمد هاشم میرزا** - اینکه آقای شهبانی فرمودند که کاشان از روی تحقیق یکصد و سی هزار جمعیت دارد و نظنر و توابعش پنجاه هزار جمعیت دارد و باقی نقاط دیگرش هم هفتاد هزار میشود که رویهمرفته دویست و پنجاه هزار جمعیت کاشان و توابع او است در جاهای دیگر هم که گفتند صد هزار جمعیت دارد و يك نماینده بآنها دادند از روی حتم معلوم نشده است که صد هزار جمعیت داشته است بدون پنجاه نفر زیاد یا کم البته همینطور اختلافات در بین بوده است بعضی جاها بوده که صد و چهل هزار جمعیت داشته و یک نفر و کیل بآنها داده اند بعضی جاها بوده که نود هزار جمعیت داشته و يك نماینده بآنها داده اند البته نود هزار را هم نمیشود محروم کرد و بنده با دوتفر و کیل موافقم دیگر آنکه در این حوزه بندی کاشان اسم دهات برده شده اگر بنا شود در هر شهری که اسم دهات آن برده شود این بکلی از سبک سایر نقاط نظامنامه خارج میشود البته باید جاهائیکه محل بزرگ دارد و ممکن نیست بشهر بیایند بواسطه بعد مسافت آنها را باید اسم ببرند والا اگر بنا شود دهات را اسم ببرند گویا هر شهری چهارصد یا نصد سیصد باختلاف ده داشته باشد آن وقت اگر بخواهیم تمام آنها را اسم ببریم و مذاکره بکلی از ترتیب حوزه بندی خارج میشود .

نایب رئیس - مذاکره کافی است محل انجمن جزء محل انجمن جزء - کاشان - آران - علی آباد - یزدل - راوند - فین - جوشقان - اظهار مخالفتی نشد (محل انجمن مرکزی - کاشان (ایضاً اظهار مخالفتی نشد) مقصود خمرده - او یزید آباد بزرگ - مرق و ساویان - واسحق آباد و سده جوشقان و استرک و نیاسر و یاروق و توابع - نظنر و توابع - یک نفر .

نایب رئیس - مخالفی نیست؟ (اظهاری نشد) محل انجمن جزء - مقصود بزرگ - نیاسر طرق (اظهار مخالفتی نشد) .

محل انجمن مرکزی - کاشان .

ایضاً اظهار مخالفتی نشد .

عده نمایندگان کل - دوتفر . ساوه و زرند - خلیجستان - خرقان - ساوه - یک نفر مخالفی نبود .

محل انجمن جزء - ساوه - زاویه - خلیجستان ایضاً مخالفی نبود محل انجمن مرکزی - ساوه (اظهار مخالفتی نشد) عده نمایندگان یک نفر (ایضاً مخالفتی نشد) اصفهان . برزو . حجا . قهاب . کوارج . برآون . بر خوار . مارین عده نمایندگان ۳ نفر .

نایب رئیس - مخالفی هست (اظهاری نشد) محل انجمن جزء - اصفهان . جلفا . خوراسکان . چورت . دشتی . زرار . خبر . سده . (ایضاً اظهار مخالفتی نشد) . محل انجمن مرکزی اصفهان (مخالفی نبود) .

فرین . چهار محل . یک نفر (اظهار مخالفتی نشد) محل انجمن جزء . داران . دهکرد محل انجمن مرکزی . اصفهان . کردن . لنجان . دهق . نجف آباد . یک نفر محل انجمن جزء . طهران کردن . زیر مبارک . دهق . علوی . نجف آباد (مخالفتی نبود) محل انجمن مرکزی - اصفهان .

حاج سید ابراهیم - در تمام این نقاط انجمن مرکزی کاشان را اصفهان قرار داده اند و حال اینکه کراراً مذاکره شد در اینجا که انجمن مرکزی به چه وجه مداخله در عملیات انتخابات ندارد در این صورت انجمن مرکزی را در اصفهان قرار دادن و یکی از نقاط مهمه آنجا را مثل نجف آباد هیچ اهمیت ندادن صحیح نیست بهتر این است که انجمن مرکزی هر حوزه انتخابیه را در خود حوزه قرار دهند و در اینجا خوب است انجمن مرکزی را در خود نجف آباد قرار دهند .

حاج عز الممالک - این مسئله اینجا مکرر گفته شد و دلیلش هم گفته شد اینکه اینجا انجمن مرکزی معین شده است بجهت اینستکه این نقاط نسبت به بیچ نقطه دیگر برتری ندارد و همینطور در سایر نقاط وقتی که می بینیم چند نقطه است که در رأی انجمن جزو است و يك انجمن مرکزی بآنها داده اند می بینم که در این نقاط چون يك نقطه دیگری نیست که نسبت بسایرین برتری داشته باشد اینستکه انجمن مرکزی را در آن نقطه معین کرده اند که نسبت به همه برتری داشته است باینجهت بوده است که در اینجاها هم مرکزیت را باصفهان داده اند و الا اگر این ملاحظه نبود میتوانستند هر يك از نمایندگان يك پیشنهادی بکنند و انجمن مرکزی را در يك نقطه دیگری تقاضا بکنند که قرار داده شود لکن اگر پیشنهاد میکردیم میدیدیم که نجف آباد بسایر نقاط يك مزیت و برتری ندارد که در آنجا انجمن مرکزی تشکیل شود پس اولی و مناسب این بود که در نقاطی که نسبت بیکدیگر مساوی و در عرض هم واقع هستند انجمن مرکزی را قرار بدهند و در يك نقطه انجمن مرکزی را قرار بدهند که نسبت بآن نقاط يك ترجیحی داشته باشد و نسبت بآنها مرکزیت داشته باشد آنوقت از برای انجمن مرکزی هم غیر از يك نظارت و اخذ نتیجه آراء تکلیفی قرار ندادیم و باعثتاد بنده اگر انجمن مرکزی برای نقاط قرار ندهیم این اسباب این خواهد شد که همانجا که

انجمن مرکزی در آنجا تشکیل میشود انتخاب خواهند کرد و سایر نقاط جزء بکلی از انتخاب محروم میمانند بجهت اینکه هیچ شبهه ندارد که يك نقطه کوچکی که اعلان انتخاب کرد حکومت دیگر که در عرض اوست برای اینکه جزء آنجا نباشد اطاعت نخواهد کرد و از آن نقاط جزء دیگر باین نقطه کسی نیاید که رأی بدهد پس همیشه باید يك انجمن مرکزی در شهر آن نقطه مثل اصفهان که نسبت بتمام این نقاط شهر است تشکیل شود تا اینکه تمام این نقاط که نسبت باصفهان جزء هستند و مطیع هستند اطاعت کنند و انتخاب بکنند بمنتیجه انتخاب را همان انجمن مرکزی معلوم کند .

مهرزاد الملک - آنچهتی که آقای حاج عز الممالک فرمودند بقرینه بنده باتشکیل انجمن مرکزی در يك نقطه مهم یا غیر مهم هیچ فرق نکند بجهت اینکه اگر يك محل غیر مهمی بخواهند در محل خودشان انتخاب بکنند چون انجمن مرکزی هیچ نمیتواند جلوگیری بکند که سایر نقاط از انتخاب محروم نباشند محروم ماندن یا محروم نماندن يك حوزه انتخابیه فقط منوط بحسیات اهالی آنجا است اگر مردم يك حس اشتراکی داشته باشند که بدانند جزء این حوزه انتخابیه هستند و باید یک نفر را انتخاب بکنند و تمام حوزه انتخابیه بخواهند در يك کاندیدا های معینی رأی بدهند این قایده خواهد داشت ولی اگر بنا باشد که اهالی این حس را نداشته باشند شما چه انجمن مرکزی معین بکنید چه نکنید هیچ فرق نمیکند این بسته بحسیات مردم است ولی در کلیه حوزه های انتخابیه که دارای چندین نقطه است باید دانست که نماینده که میاید نماینده يك نقطه خواهد بود و چندین نفر نخواهد کرد .

نایب رئیس - مذاکرات گویا کافی باشد بقیه را بخوانید - اردستان - مهاباد - قهبايه - رویه شتین - یک نفر .

شهبانی - اردستان را بطوریکه عرض کردم بانظنر هم خاک هستند و قرب جوار هم دارند یکجا قرار بدهند بهتر است و الا حقوق نظنر بایمال میشود در خصوص حوزه بندی هم عرض کردم که اینها هیچ شباهت بهم ندارد و سایر آقایان هم فرمودند که این شهرها هیچ نسبت بیکدیگر ندارند محل انجمن جزء - اردستان - زواره - مهاباد زیر - جوشقان - وزنه محل انجمن مرکزی اصفهان (مخالفی نبود) جرقویه - سیرم - قمشه - ایرنو - یک نفر

حاج سید ابراهیم - بنده می بینم که در این حوزه بندیها ملاحظه وحدت حکومت در حوزه انتخابیه نشده و نمیشود و عده نظر بامکان جمع شدن در وقت انتخاب است بنا بر این عرض میکنم و میبینم که ابرقو را جزء اصفهان قرار دادند در دورتی که فاصله او باصفهان زیاد بر چهل فرسخ است و صحیح نیست و ابرقو نزدیک به آباده شیراز است و چون ملاحظه وحدت حکومت شرط نیست بهتر این است که جزء آباده قرار دهند و بر عده نمایندگان آن نواهی بیفزایند و چون از یزد و اصفهان هر دو دور است هیچ صحیح نیست که جزء یزد باشد جزو اصفهان انسب و اسهل جزء حوزه انتخابیه آباده بودن

است محل انجمن جزء - نیکاباد محمد آباد
پوده طالعوتی قمشه ابرقو .
محل انجمن مرکزی - اصفهان - عده نمایندگان
کل ۷ نفر .

حاج سید ابراهیم - بنده می خواستم از
مخبر سؤال کنم که این ۷ نفر نمایندگان اصفهان از
روی چه میزان است اگر از طریق تخمین است و
تخمینی است که از تحقیق دور است و اگر از روی
جغرافیاها و نقشه هائیکه در دست است هیچ دلالت
ندارد که جمعیت اصفهان هفتصد هزار نفر است ماباید
تصور کنیم که جمعیت اصفهان بیش از چهار صد
هزار نفر است منتهی پانصد هزار از روی میزان
هر صد هزار نفر یک نفر که حساب بکنیم پنج نفر حق
دارند بخصوص بعد از آنکه یک نفر هم از ملل متنوعه
است ادر اینصورت هفت نفر میشود و این عده خیلی
زیاد است و اگر این ملاحظه را بخواهیم بکنیم
و ملاحظه دیگری در بین نباشد باید چهار نفر یا
پنج نفر نماینده باصفهان و اطراف آن داد و اگر هفت نفر
بدهیم با سایر جاها بی تناسب خواهد بود و آن وقت
بکلی ترتیب حوزه بندیها بهم می خورد و بی شباهت
میشود چون با این ترتیب یک نظر وجدانی متناسبی
حوزه بندی نشده است یک جهت جامع و جدانی
متناسبی ملحوظ و منظور شده است بنده با هفت
نفر مخالف :

حاج عز الممالک - بنده بنظرم هفت نفر
زیاد نیست ولی چیزی که بنظر می آید از این مخالفت
هائیکه میشود در جمع بندی بنده متحیرم که نتیجه
چه خواهد شد بجهت این که هر حوزه صد هزار نفری
یک نماینده باید بمجلس بفرستد و همین طور حوزه
حوزه در مجلس قرائت میشود و میگردد و ما در خود
آن حوزه ایراد نداریم و وقتیکه جمع بندی میکنیم
میگوئیم عده نمایندگان کل هفت نفر آن وقت
ایراد میشود که این حوزه از انتخابیه حق هفت نفر نماینده
دارد یا خیر ولی ایرادی یک حوزه بندی جزء نشده
است باین دلیل خوبست آقایانیکه مخالف هستند
ترتیب حوزه بندی را هم پیشنهاد بکنند .

آقا سید حسن مدرس - چون عقیده حقیر
اینست که اصلا باید و کلاه زیاد نباشند و اگر میشد
عده نمایندگان صد یا هشتاد بشود بهتر بود بخصوص
باین اوضاع حاضره ولی آنچه در این قانون معین
شده است تمام از روی تخمین بوده است بنده چند
نقطه از اصفهان را ندیده ام و سایر نقاط اصفهان
را دیده ام ولی نمیتوانم بگویم جمعیت آنجا ها
چقدر است اگر همان تخمین هم باشد شاید بگویند
زیاد است لکن اگر تقرب باشد دور نیست این
میزانی که برای اصفهان معین شده است اجحاف
نشده باشد و لکن اگر زیادتر معین کرده بودند
میتوان گفت اجحاف شده است مثلا خود چهارمحل
هر کس بصیرت دارد میدانند از خوانین بختیاری باید
برسد میتوانم بگویم دوپست هزار جمعیت دارد
ولکن همین عده از برای نماینده که نوشته شده
است میتوان گفت کافی است بجهت این که باید نظر
باین باشد که وکلانی که منتخب میشوند باید طوری
باشد که فایده داشته باشد و هر قدر هم کمتر باشد
بقرینه بنده بهتر است .

نایب رئیس - مذاکرات گویا کافی است
بخواند (گیلان) .
رشت و توابع - عده نمایندگان دو نفر .
آقا میرزا احمد قزوینی - توابع باید
معلوم شود تا آن که تقاطعی که جزو حوزه انتخابیه
رشت هست معین باشد باید حدود یک حوزه انتخابیه
صریحاً معلوم شده باشد و اجمال نداشته باشد مثلاً باید
معلوم شود که تا چهار فرسخی است یا دو فرسخی
است امامزاده هاشم جزء رشت است یا خیر .
ذکاء الملک - این معلوم است که کدام نقاط
جزء شهر است و معلوم است تقاطعیکه جزء شهر
محسوب نیستند بطور کلی نمیتوان معین کرد که حدود
شهر تا چند فرسخی است .
محل انجمن جزء - رشت - محل انجمن مرکزی
رشت - گرگان رود - اسالم - طالش - دولاب -
ماسال شان در بین - عده نمایندگان یک نفر
محل انجمن جزء - گرگان رود - ماسال - محل
انجمن مرکزی - گرگان رود (مخالفی ابداً نبود)
انزلی و غازیان و توابع و تولم عده نمایندگان -
یک نفر .

معزز الملک - تصور میکنم خیلی لازم دارد
تا اینکه اهالی این نقاط بصد هزار برسند تا اینکه حق
یک نماینده داشته باشند .

افتخار الواعظین - هر کس انزلی و غازیان
و توابع را دیده باشد میدانند در صورتیکه تولم هم
جزو باشد یقیناً حق یک نماینده دارند
محل انجمن جزء - انزلی - جمعه بازار - محل
انجمن مرکزی - انزلی - لاهیجان - لنگرود - رودسر
دیلمان - رانکو - صحت آباد - عمارلو - منجیل - رودبار
رستم آباد یک نفر .

آقا میرزا احمد - بنده اعتقاد خودم را اولاً
عرض میکنم اساساً همراه هستم با کم کردن و کلاه
هر قدر کمتر باشند بهتر است لکن چون میزان صد
هزار نفر قرار گذارده اند عرض میکنم این حوزه
بندی که برای گیلان است راجع بگیلان و رودسر و
توابع این خیلی غلط است ثانیاً منجیل و رستم آباد
ایشا جزء عمار لو است اینسکه عمارلو را یک جا
نوشته اند جزء همین بلوکات است جای علیجده نیست
صحت آباد هم اشتباه نوشته است رحمت آباد است
اشتباه دیگری هم که هست اینست که لنگرود را
علیجده نوشته اند و رودسر را علیجده نوشته اند و
حال آنکه لنگرود جزء رانکو است رانکو دو نقطه
مهم دارد یکی قریب شهر است اینسکه قریب شهر
است اسمش امم است و میتوان گفت که یک قصبه است
و دیگری رودسر است بعبارت اخری اینها خارج از
رانکو نیستند پس لفظ لنگرود و رودسر با وجود
رانکو زیاد است هستند باین قسم رانکو و لاهیجان یک نفر
آن چهار نای دیگر زیادی است و از حیث جمعیت
این تقاطعیکه نوشته شده است سه مقابل آن تقاطعی
است که بآن ها حق یک نفر و کیل داده اند همچنین
نست با انزلی و غازیان و تولم نمایندگان اعضاء کمیسیون
از روی چه میزانی این تقسیم را کرده اند و انزلی را
با آن عده که نسبت بایشا یک نلک است یک نفر حق
داده اند و دیگر آن که هر یک اینها مستقل هستند
جزء یک حکومت نشین نیستند تا اینکه یک انجمن
مرکزی از برای آن ها معین شود مثلاً دیلمان و رانکو

خودش یک حکومت نشین است هم بطور لنگرود و
توابعش و عمارلو و رحمت آباد اینها تمام خودشان
حکومت نشین مستقل هستند - جاهای دیگر هم از
قبیل منجیل و رستم آباد هست که جزو اینها
هستند ولی از حیث حکومت مستقل هستند دیگر
آن که انجمن جزء شان را خارج کرده اند و در
لاهیجان قرار داده اند عیب دیگر این است لاهیجان
انجمن مرکزی اینجا قرار داد ند و عمارلو و
منجیل را جزء آن قرار داده اند در صورتی که
انجمن جزء دیلمان و رحمت آباد باید در خودشان
باشد و انجمن مرکزی یا باید در خودشان باشد
یا در رشت بنا بر این بنده پیشنهاد کرده ام راجع
بانجمن جزء و انجمن کاشان و هر یک از این چند
حکومت نشین را قسمت کرده ام که رانکو و لاهیجان
یک نفر عمارلو و رحمت آباد دیلمان یک نفر منجیل
و رستم آباد هم جزء اینها خواهد بود پیشنهاد را
تقدیم میکنم انشاء الله در کمیسیون توجه خواهند نمود
که دو نفر بآن ها حق بدهند بجهت اینکه جمعیت اینها بیش
از انزلی شفت و فومن است .

محل انجمن جزء - لاهیجان - رودبار -
نایب رئیس - مخالفی هست (اظهاری نشده)
محل انجمن مرکزی - لاهیجان - رودبار

حاج عز الممالک - بنده در محل انجمن مرکزی
مخالف هستم بهمان نظری که سابق گفته شد و حالا
نمیخواهم عرض کنم ولی یک دلیل بر آن نظر سابق
خودم میافزایم که وقتیکه بانجمن مرکزی حق
دادیم اعلان انتخابات بکنند و گفتیم در موقعیکه اعلان
کرد انتخاب نکردند حق انتخاب آن نقطه ساقط
میشود ممکن است بواسطه بودن انجمن مرکزی در
نقاط جزء سایر نقاطی که در عرض او هستند نیز
بار اعلان او نروند و انتخاب نکنند و این سبب
میشود که یک عده بیجهت از انتخاب محروم میشوند
باین جهت عقیده من این است که یکجائی را محل
انجمن مرکزی قرار بدهیم که نسبت بسایر نقاط مرکزیت
داشته باشد .

آقا میرزا احمد - رودبار نمایندگان چه مناسب
نوشته اند رودبار نیست رودسراست .
نایب رئیس - از روی پیشنهادی که کرده اید
در کمیسیون اصلاح میشود .

حاج سید ابراهیم - از مذاکراتیکه
میشود معلوم میشود که ما مذاکرات سابق را داریم
عیناً تجدید میکنیم بنده عرض میکنم که انجمن
مرکزی را در لاهیجان قرار دادن هیچ جهتی ندارد
در صورتیکه معلوم شد و ضرورت ما را مجبور
کرد که انجمن مرکزی را در نقاط جزو قرار بدهیم
باید قرار بدهیم و این چیزی نیست که یک عیب
کلی بشود و اینسکه میگویند اگر در نقاط جزو انجمن
مرکزی قرار بدهیم سایر نقاط انتخاب نمیکند
یا اینسکه انجمن مرکزی درست دقت نمیکند این سوء
ظن را که مادر حق انجمنهای جزو میبریم صحیح نیست
البته مثل اینسکه فاعیل داریم وظیفه خودمان ادا کنیم
انجمن مرکزی هر جا هم میل دارد که وظیفه خودش
را کاملاً ادا نماید ولو باینسکه اهالی هر جا هم میل دارد
حقوق خودشان استفاده بکنند والا اینسکه شاید کاری
بکنند که افراد از حقوق خودشان استفاده نکنند اصلاً
اظهارش صحیح نیست .

مقتول شده کمیسیون بودجه با کثرت آراء مطابق
ماده ذیل ماهی ده تومان در باره ورثه فتح الله خان
مجاهد مقتول تصویب مینماید
ماده مبلغ ده تومان ماهیانه از هذالسنه تنگوزنیل
در باره وراث فتح الله خان مجاهد مقتول مادام -
الحیوة برقرار میشود .

نایب رئیس - مخالفی هست (گفتند خیر)
رأی میگیریم کسانیکه تصویب میکنند این راپورت
را و ورقه سفید بیاندازند (رأی گرفته شده آقای حاج
میرزا رضا خان اوراق رأی را بعد ۲۹ ورقه سفید
شماره نمود)

نایب رئیس - بلا تکلیف ماند .
جلسه آینه روز شنبه غره رمضان است دو
پیشنهاد در اینخصوص شده یکی بامضاء چهل نفر از
نمایندگان که جلسات شب باشد یکی هم بامضای آقای
معزز الملک که هفته دو جلسه منعقد بشود اول رأی
میگیریم در پیشنهاد آقای معزز الملک برای اینکه
تکلیف معلوم شود بعد از آن در موقعش رأی می
گیریم (پیشنهاد مزبور بعبرت ذیل خوانده شد)
نده پیشنهاد میکنم که جلسات مجلس شورای ملی
در ماه مبارک هفته دو روز باشد .

نایب رئیس - آقای معزز الملک توضیح
دارید بدهید رأی بگیریم .

معزز الملک - من تصور میکنم این مسئله
را که بطوریکه پیشنهاد کرده ام عقیده یک نماینده
نباشد و تمام نمایندگان در اینخصوص هم عقیده باشند
بدو جهت اولاً چیزی که بتواند حاضر باشد تا اینکه
جزو دستور بشود نیست و کمیسیونها هم باید چیزی
داشته باشند تا اینکه بمجلس بیاید و ثانیاً ما هر رمضان
در پیش است کسالت و بعضی کارها هم در بین است
از ای جهت برای مدت ماه رمضان بنده پیشنهاد
کرده ام هفته دو جلسه بیشتر منعقد نشود تا اینکه
کمیسیونها هم وقت پیدا بکنند و مطالبی را که به
آنجا ها رجوع شده است و در راپورت بدهند حالا
دیگر بسته برأی مجلس است .

آقا میرزا احمد - جهت اینکه هفته دو
جلسه بشود این است که میفرمایند در دستور
چیزهای مهم نیست و هفته دو جلسه کفایت میکند
از این چیزهاییکه در این دوره باید بگذرد در صورتی
که قانون شرکتهای و قانون پستی در بین هست که
یک شورش آن شده و شورش دوم آن باید بشود و بگذرد
همینطور قانون انتخابات شور اول او نزدیک است
تمام بشود مطالب دیگر هست که باید مجلس آنرا
بگذراند باینجهت اگر هفته سه روز هم باشد بنده
باز اعتقاد اینست تا دو ماه هم این مطالب نخواهد
گذشت این است که بنده عقیده ام اینست که مثل
سابق هفته سه روز باشد تا این مطالب و قوانینی که
عرض کردم از مجلس بگذرد .

مؤتمن السلطنه - بنده مخالفم با فرمایش
آقای آقا میرزا احمد برای اینکه همه آقایان خوب
میدانند که پارسال بواسطه کسالت همین امتحان را
دادیم که اگر چه میآمدم ولی هم دیر میآمدم و هم
مثل این بود که کاری نکرده ایم باین جهت بقرینه بنده
اگر هفته یک جلسه باشیم کسالت بشود بهتر
است از اینکه هر هفته سه جلسه منعقد بکنیم با هر روز
جلسه داشته باشیم و هیچ کار نکنیم ولی مقصود از

هفته دو موقع که در این پیشنهاد ذکر شده است
اهم است از اینکه روز باشد یا شب ولی اگر روز
باشد بنده مخالفم و موافقم با اینسکه جلسات شب
منعقد شود .

نایب رئیس - عرض کردم اول برای
اینکه دو موقع جلسه منعقد بشود رأی میگیریم بعد
از آنکه معلوم شد که دو موقع را مجلس تصویب می کند
یا اینکه طوری را که سابق معمول بوده است آنوقت
در اینکه شب باشد یا روز رأی میگیریم یک مرتبه
دیگر پیشنهاد خوانده میشود پس از آن رأی میگیریم
(پیشنهاد آقای معزز الملک مجدداً قرائت شد) .

نایب رئیس - رأی میگیریم آقایانی که
هر اهدان باینجهت در ماه رمضان هفته دو موقع جلسه
منعقد بشود قیام نمایند (عده قیام نمودند)
نایب رئیس - بلا تکلیف ماند یعنی از
۶۴ نفر (۳۲) نفر رأی دادند حالا در پیشنهادی که
از طرف (۴۰) نفر از نمایندگان شده است که جلسات
در شب باشد رأی میگیریم .

(پیشنهاد مزبور بعبارت ذیل قرائت شد) .
داعی پیشنهاد مینمایم در ایام ماه رمضان که هوا
گرم و باحالت روزه دارای درست حواس آقایان
نمایندگان جمع نمیشود قرار مجلس شورا شها قرار
دهند (حاج امام جمعه ۳۹ نفر از نمایندگان) .

نایب رئیس - مخالفی هست .

لسان الحکماء - چون مسئله اول بلا
تکلیف مانند خوب است این را هم رأی نگیرند
و بسابقه عمل کنید برای این که دفعه اول نیست که
رمضان آمده باشد چند سال است که آمده است و
سابقه بدی هم بنا نشان نداده است و آقایانیکه
عقیده دارند که در شب باشد اگر از نقطه نظر ناراحتی
این فرمایش را میکنند خوب است یک چیزی بسر
خودش بگیرند و همینطور ملاحظه بکنند اشخاصی
که منزلشان پای قاپوق و نقاط دور باشد چقدر برای
ایشان ناراحت است یک مسافت خیلی بعیدی را با
آن اشکالاتی که همه میدانیم فراهم میشود در شب
طی بکنند و خیلی بیشتر صدمه بان ها وارد می آید
ولی اگر از این نقطه نظر نبوده باشد حاضر هستیم
که از صبح تا شام حاضر باشیم و اگر وقت هم عصرها
کم داشته باشیم یعنی دیر بیائیم ممکن است قدری
از شب راهم جزو بکنیم باین جهت اگر مثل سابق
دو بقروب باشد بعقیده بنده بهتر و صدمه آن کمتر
است و عرض میکنم چون آن پیشنهاد اولی بلا تکلیف
ماند در این هم رأی نگیرید و بسابقه عمل بکنید .

حاج امام جمعه - تبادل آرائیکه میشود
باید با تأمل و بطور حواس جمعی بشود بجهت این
که اینجا مجلس شورا است و باید شور با حواس جمع
باشد من خودم می بینم آن وقت روز ابداً نمیفهمم
و حواس ندادم تا این که تبادل افکار بکنم از اینجهت
این پیشنهاد را کردم تنها هم نیستم چهل نفر بنده
رفیق هستند و این پیشنهاد را امضاء کرده اند حالا
دیگر مختارید رأی بگیریید تا تکلیف معلوم شود .

نایب رئیس - رأی میگیریم کسانیکه
تصویب میکنند جلسات ماه مبارک رمضان در شب
باشد قیام نمایند . (اغلب قیام نمودند) .
نایب رئیس - با کثرت تصویب شد جلسه

آتیه شب یکشنبه دوساعت از شب گذشته - دستور شور اول در بقیه قانون انتخابات - رایورت کمیسیون بودجه در باب ورثه میرزا جواد و مهدی محسن مقتول - آقای افتخار الواعظین در دستور ملاحظاتی داشتید .

افتخار الواعظین - بله میخواستم عرض کنم رایورتی از کمیسیون فوائد عامه مدتی است گذشته است راجع باختصاصات چرمسازی جلال یانس استدعا میکنم جزو دستور جلسه آتیه بشود .

نایب رئیس - اگر مخالفی نیست ممکن است جزو دستور بگذاریم مجلس یکریع بعد از ظهر ختم گردید .

جلسه ۲۸۸

صورت مشروح شب دویم شهر رمضان المبارک ۱۳۲۹

رئیس آقای مؤتمن الملك دو ساعت و نیم از شب گذشته بجای خود جلوس فرموده و پس ازده دقیقه مجلس رسماً افتتاح شد صورت مجلس روز پنجشنبه ۲۹ شهر شعبان را آقای آقا میرزا رضا خان قرائت نمود غائبین جلسه قبل آقایان آقا سید محمد باقر ادیب - و آقا شیخ ابراهیم بدون اجازه و آقایان ناصر الاسلام - و حاج آقا با اجازه غائب بودند آقایانیکه از وقت مقرر در حضور کرده اند آقایان متین السلطنه - آقا شیخ حسین یزدی آقا سید محمد رضای مساوات - حاج وکیل الرعایا حاج امام جمعه - آقا سید حسن مدرس - دکتر لقمان میرزا یانس هر یک نیم ساعت آقای معزز الملك يك ساعت آقای دکتر اسمعیل خان - افتخار الواعظین پنجاه دقیقه آقای حاج مصدق الممالک چهل دقیقه رئیس - راجع بسگیلان نماینده شش نفر نوشته شده اشتباهاً هفت نفر خواندند .

دکتر سعید الاطباء - در خصوص پیشنهاد وزارت معارف در ماده دویم فقط مخالفت بنده را نوشته اند ولی تعیین نکرده اند که در چه خصوص مخالف بودم مخالفت بنده در خصوص آن مقرری بود که معین شده بود برای يك معلمی که سمت اگوزه داشته باشد بنده عرض کردم با یانزده هزار فرانک ما نمیتوانیم يك معلمی بیاوریم که سمت اگوزه داشته باشد خوب است این مسئله در صورت مجلس همین طور قید شود .

آقا میرزا داود خان - در پیشنهاد آقای معزز الملك بقیام و قعود رای گرفتند نه باورقه اینجا نوشته اند که پیشنهاد آقای معزز الملك بلا تکلیف ماند و حال آنکه این در صورتی است که با ورقه رای بگیرند .

رئیس - تفاوت نمیکند بهر حال تکلیفی معلوم نشده .

آقا سید حسین اردبیلی - گمان میکنم اینکه نوشته اند بلا تکلیف ماند صحیح نیست باید نوشت قبول نشد .

رئیس - نمیشود نوشت قبول نشد برای اینکه نصف به يك طرف رای داده اند نصف به يك طرف .

افتخار الواعظین - بنده برای دستور امشب تقاضائی کردم و قبول نشد ولی اینجا ذکر

نشده است و آن این بود که رایورتی از کمیسیون فوائد عامه مدتی است گذشته و بنامش جزء دستور گذاشته شود و هیچ قید نشده است .

رئیس - نوشته میشود .
حاج وکیل الرعایا - یکنفر معاین رسمی که در آنجا مذاکره شد عمل تجزیه ضرابخانه را هم معاون وزارت معارف ضمیمه شغل او تصریح کرد که تجزیه ضرابخانه هم با و راجع خواهد بود و این يك تخفیف مخارجی است برای دولت که تجزیه ضرابخانه را هم آن شخص بعهده بگیرد نمیدانم چرا در صورت مجلس عمل تجزیه ضرابخانه قید نشده است .

رئیس - اگر گفته شده است همینطور اصلاح میشود دیگر ملاحظاتی نیست (گفتند خیر) صورت مجلس باین اصلاحات تصویب شد قانون انتخابات شروع بشود در بقیه قانون انتخابات گردید .

همدان و توابع - در جزین و پیشخور و سرزود - یکنفر .

رئیس - مخالفی نیست (اظهاری نشد) .
محل انجمن جزء - برای همدان و توابع - همدان برای در جزین و پیشخور - ننسین - برای سررود - دتق .

رئیس - مخالفی نیست (اظهاری نشد) .
محل انجمن نظار مرکزی همدان .

رئیس - مخالفی نیست (اظهاری نشد) .
حاجی لو و خداوندلو - مهربان - یکنفر .

رئیس - مخالفی نیست (اظهاری نشد) .
محل انجمن جزء برای حاجی لوء خداوندلو - کبوتر - آهنگ - برای مهربان - قوخرود .

رئیس - مخالفی نیست (اظهاری نشد) .
محل انجمن مرکزی همدان .

رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر) عده نمایندگان دونفر مخالفی هست .

محمد هاشم میرزا - در باب اسدآباد که جزو اینجا اسم برده نشده است عرضی دارم .

رئیس - در موقعی که حوزه انتخابیه را میخواندند مبیایستی اظهار کرده باشید حالا راجع بعهده است .

آقا سید محمد رضای همدانی - بله نمایندگان همدان را دونفر نوشته اند و حال آن که در بیست سال قبل جمعیت خود همدان نزدیک بنود هزار نوشته اند و عده اطرافش هم از صدو پنجاه هزار نفر بیشتر است و حالا علاوه بر این اسدآباد را هم بآن اضافه کرده اند از این جهت گمان میکنم عده نماینده آنجا را کم داده اند خوب است به همدان و اطراف همان دو نفر را بدهند و اسدآباد جزء کنگاور باشد .

حاج وکیل الرعایا - اسدآباد چنانچه سابقاً در قانون انتخابات نوشته شده بود امروز در این تقسیم نیست و گمان میکنم که برای همدان و اطراف دونفر نماینده کافی است و بنده توفیق آنهارا از خدا میخواهم که همان دونفر انتخاب شوند و بیایند بروجرود
بروجرد و لرستان

بروجرد و سعید خور بختیاری چهار لنگ دونفر .
رئیس - اختلافی نیست (گفتند خیر)

محل انجمن جزء - برای بروجرد - بروجرد برای سعید خور بختیاری - چهار لنگ بتعیین حکومت
حاج سعید ابراهیم - بیشتر در بعضی مواد گذشت که عرض کردم بتعیین حکومت صحیح نیست اگر مجلس بنظر نمی آید باید با گذار کرد بانجمن مرکزی که او در هر جا لازم بدهند معین میکنند

آقا میرزا هر ترضی قلی خان - در این چند فقره که بتعیین حکومت نوشته شده است بان تمام بنده مخالفم بجهت اینکه سعید خور بختیاری چهار لنگ و اینها نیکه آن جا نوشته شده است تمامشان مرکز و حاکم نشین دارند و اگر میفرمایند بنده خود میگویم پیشنهاد میکنم که در کمیسیون نوشته شود .

آقا محمد - نسخه که در دست ماست باین اختلافی دارد اینجا بروجرد و سعید خور بختیاری چهار لنگ دونفر نوشته اند و در این انجمن جزئ هم همان طور که فرمودید بی ترتیب نوشته شده است چنانچه اجازه میفرمایید بنده در کمیسیون حضور داشته باشم و یک ترتیب دیگری نوشته شود .

رئیس - قبل از شور دویم که بکمیسیون خواهد رفت محل انجمن مرکزی بروجرد
رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر) چامتن و خرم آباد و توابع یکنفر .

رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر)
محل انجمن جزء - چامتن بتعیین حکومت برای خرم آباد و توابع - خرم آباد .

رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر) محل انجمن مرکزی - بروجرد - خرم آباد
رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر) طوائف پیشکوه یکنفر

محمد هاشم میرزا - اگر از حیث طایفه بودن و ایل بودن میخواهید نماینده باینها بدهید باید جزء ایلات محسوب شوند و اگر جزء شهر نشین و دهات نشینها میخواهند نماینده بآنها بدهند گویا عقیده شان کافی نباشد که یکنفر نماینده بآنها بدهند

بهجت - اینجا سوای شهر خرم آباد و توابع است و دو قسمت میشود يك قسمت را میگویند پیشکوه که تقریباً ممکن است پنجاه طایفه داشته باشد که هر يك اسم مخصوص دارند و دیگر پشت کوه که همان جایی است که منتهی میشود بخاک عثمانی این خاک پیشکوه که ما میگوئیم دهات زیاد دارد مثل سیسه آتش وغیره که دهات پیشکوه است و در آنجا بنظر اهمیت و طایفه گی ملاحظه نشده است نظر بهمان محل و جمعیتی است که آنها دارند و باید انجمن جزء آنهارا در همان جامعین نمود حالا باید دید تعیین انجمن جزو باید با حکومت باشد یا با انجمن مرکزی حالا به بینیم نظر کمیسیون در این خصوص بکدام است

محل انجمن جزء بتعیین حکومت
رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر)
محل انجمن مرکزی - خرم آباد
رئیس - مخالفی نیست (گفته شد خیر)
پشتکوه و توابع یکنفر
رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر)
محل انجمن جزء - بتعیین حکومت
رئیس - مخالفی نیست (گفتند خیر)
محل انجمن مرکزی - بتعیین حکومت